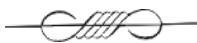

GALLÓ KRISZTIÁN

A magyar királyi 2. páncélosadosztály galíciai harcai

III. rész

Az 1. magyar hadsereg eredményei és helyzete

A hadsereg az áprilisi, májusi hadművelet során a kitűzött célt – Kolomea és Obertyn elfoglalását – nem tudta elérni. Azonban sikerült az ellenség erőinek növekvő részét magára vonnia és helyreállítania az összefüggő arcvonalat az 1. német páncéloshadsereg és 8. német hadsereg között. A Pruth-völgy egy részének, Nadwornának és Delatynnak megszerzésével elhárította a veszélyt, amit a Stanislaw-Dolina kiszögélés jelentett a Kárpát-medencére.

Lakatos Géza így írt erről: „Az 1. hadsereg támadása nemcsak kitöltötte a kb. egy hónapja a német arcvonalban keletkezett tátongó hézagot, hanem ezzel az akciójával rendkívül jelentős erőket vont magára. A felderítés értelmében három héten belül két páncélos és két másik orosz hadsereg gyülekezett arcvonalunk előtt. Emiatt aztán a további – kilátástalan – látszó – támadást be kellett szüntetnünk. Offenzívánk mégis sikeresnek mondható, mivel ezzel a Szovjetnek a Német Birodalom felé vezető lebergi fő irányát tehermentesítettük. Azzal, hogy jelentős orosz erőket vontunk el, sikeriünk kétségtelennek mondható.”²¹

A részleges kudarc számos okra vezethető vissza. Mivel a helyzet igen súlyos volt a márciusi szovjet támadások nyomán, a hadsereget azonnal be kellett vetni, holott hiányoztak az ehhez szükséges feltételek. A fel-

vonulást még nem fejezték be, az alakulatok egy része hiányzott a támadás elején, illetve csak késve csatlakoztak az előrenyomuláshoz. Nem volt kellő felderítés és súlyképzés, a hadsereg alakulatai közti összeköttetés rossz volt. Az időjárás sem kedvezett a támadó hadműveleteknek. A felázott utak, a tavaszi esőzések nyomán felduzzadt és medrűkből kilépett folyók gyakorlatilag lehetetlenné tették a gépjárművek mozgását, amelyet az ellenség által felrobbantott hidak, elaknásított utak és a megfelelő térképek hiánya is nehezített. A csapatok gyakran több száz kilométeres menetelések után kerültek ki a hadműveleti területre, ahol pihenés nélkül dobták harcba őket. Az egyébként is akadozó utánpótlást még a gyakori partizán támadások is nehezítették.

A front a Tlumacz–Ottynia Kelet–Kolomea Nyugat–Peczenizyn–Pistyu–Kuty–Ko-sow mögötti vonalon merevedett meg. Az első védelmi vonal gyakorlatilag ott húzódott, ahol a hadsereg alakulatainak támadása elakadt. Természetesen a kedvező pozíciók elérésére – mint arról már szó volt – számos helyi vállalkozás indult, sok veszteséggel és mérsékelt sikerrel. A fő védelmi pontok az útszorosok, a Prut völgye és a Stanislauba vezető műútvonalak voltak.

A felsőbb német vezetés utasítására – az első vonaltól kb. tíz kilométerrel hátrébb – megkezdték az ún. Prinz Eugen-állás kiépítését. Számos helységet körkörösén védhető

támponttá építettek ki. Ezekben a helységekben jelentősebb erőket is állomásoztattak, pl. Delatynban 3 zászlóaljat és 5 üteget.²

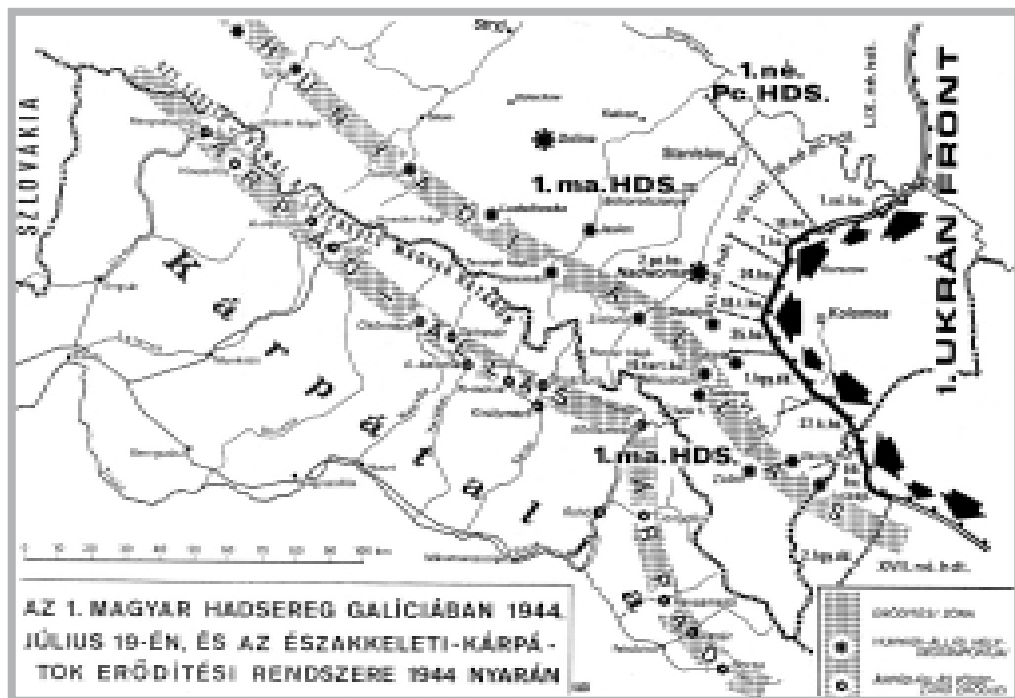
Amagyar határelőterében megkezdődött a Hunyadi-vonal kiépítése, a határon pedig a Szent László vonal épült. Mindhárom állásrendszerről elmondható, hogy gyakorlatilag csak papíron léteztek, hiszen összefüggő vonalat sehol sem alkottak, kellő anyag és élőerő hiányában még csak kiépült támpontrendszerről sem beszélhetünk. A legjobban felépült állásrendszer az Árpád-vonal volt, amelyet a Kárpátok természetes akadályait kihasználva már évek óta építettek, azonban ez sem készült el 1944 nyarára.

Mivel a hadsereg nem rendelkezett kellő számú alakulattal német erősítést is kaptak. Május-június folyamán a hadsereg sávjában volt a 68. gyaloghadosztály, 101. vadászadosztály, a 7. és 16. páncélos hadosztály, a XI. hadtestparancsnokság és számos kisebb német alakulat. A felsorolt egységek nagy

része azonban feltöltés alatt álló, teljesen leharcolt seregestest volt. Lakatos így írt erről: „Jellemző a német csapatok harcértékére, hogy az egyik nekem alárendelt, úgynevezett „páncélos hadosztálynak” egyetlen páncélos járműve sem volt, s fegyverzete háromszázötven puskánál nem tett ki többet. A német erők szemléltetésére ez a jelenség egyre gyakoribb volt.”³

A páncélos hadosztály szereplése és veszteségei a tavaszi harcokban

A 2. páncélos hadosztály mindvégig a támadás élén haladt. Így részese volt mind a sikereknek, mind a kudarckoknak. A támadás első szakaszában április 17–23. között a hadosztály jelentős eredményeket ért el a hátráló szovjet erőkkel szemben. Kolomeát azonban a szovjet hadvezetés mindenáron tartani akarta és ennek érdekében jelentős erőkkel támogatta az 1. Ukrán Front csapatait. Az

ellenség így már képes volt április 24-én elmentámadásba menni, amit a kimerült és nagy veszteségeket szenvedő hadosztály – a kezdeti megingás után – megállított, köszönhetően a beérkező 24. gyaloghadosztály csapatainak. A beásott és túlerőben lévő szovjet csapatokkal szemben azonban további térnyerésre már képtelen volt, így az április végi, május eleji támadások teljes kudarcba fulladtak.

Az alábbiakban a hadosztály teljesítményét és az ezekből leszűrt tapasztalatokat a források tükrében próbáltam elemezni. Ebben a már idézett Harctudósítás, Tapasztalati jelentés, Kemény és Csernavölgyi visszaemlékezései voltak a segítségemre.

Lássuk először a *Harctudósítás* tapasztalatait. Ebben az időszakban a szovjetek elsősorban védekező harcot folytattak. Az erdőkben és a községekben építettek ki jól álcázott, támpontszerű védelmet, amelyekben általában századerejű egységek voltak, néhány harcokcsival megerősítve. Ezeket erős páncéltörő és aknavető egységek támogatják. A páncélos erők és a tüzéség csekély számban volt jelen. A tüzéség fedezésére részben beásott, részben mozgó géppisztolyos alakulatok voltak kijelölve. A páncéltörő ágyúkkal az utolsó pillanatig ki-vártak, a támpontok közé betörő csapatokat ellentámadással próbálták visszaszorítani. A korlátozott célú támadásaikat erős tüzéségi és aknatűz előzte meg, gyakori volt a beszivárgás a magyar vonalak mögé. Gyalogságuk nehezen viselte a tüzéségi tüzet.

A magyar gyalogság súlyos hiányosságokkal küzdött: „...*igen nagy még mindig a tömörülési hajlam, valamint az oldal és hát iránti érzékenység. Ehhez járult kezdetben a harcokcsi félelem... A magyar legénységnek az erdei és község-harc szokatlan... Az aknavetőtűzre a magyar legénység még hihetetlen érzékeny. Ez okozta a veszteségek 90%-át. A legnagyobb hiba a felderítés hiánya. A csapatok rendszerint megelégszenek azzal, hogy az elg. tűztevékenységből megállapítják az elg. körülbelüli első vonalát.*

Ha azután a csapatnak támadnia kell, jól-rosszul megszervezi a tűzrendszerét, és minél nagyobb erőösszevonással igyekszik támadni.”²⁴

A harcokcsizók sem álltak sokkal jobban: „...*mindenek előtt meg kell állapítani, hogy a mai páncélelhárítás és hk-k mellett a mi Turán hk-jaink nemcsak korszerűtlenek, hanem elavultak. Ilyen pc. vastagság, ilyen pc. minőség és ilyen pc. áttörőképesség mellett a Turán hk-val önállóan támadni nagy tömegben bűn. A Turán hk. bőséges pc. elhárítófegyver kíséretében kizárólag kísérő feladatokra alkalmas, nagyon óvatos vezetés mellet.*”²⁵

Védelemben a legnagyobb gondot az okozta, hogy a gyalogság zöme az első vonalban helyezkedett el, ezáltal kitette magát az ellenség aknatűzésének és lerohanásának. Itt is a német módszer alkalmazását tartották célravezetőnek a jövőre vonatkozóan, miszerint az első vonalban csak híradós eszközökkel ellátott megerősített harcélőrsők tartózkodjanak, míg a főerők az aknavetők hatótávolságán kívül a második vonalban legyenek, és csak ellenséges támadás esetén szállják meg az első vonalat. A tüzéség még a németek elismerését is kivívta, kiválóan teljesítettek a harcok során.

Az egyes fegyvernemek hiányosságai is felszínre kerültek. Az összeköttetés a különböző fegyvernemek közt nem volt kielégítő. Különösen igaz volt ez a gépkocsizó gyalogság és a harcokcsizók közötti együttműködésre. A gyalogság megfelelő járművek hiányában rendszeresen lemaradt, így nem tudta támogatni az előretörő páncélosokat, amelyek így fokozottan érzékennyé váltak a gyalogsági páncéltörő fegyverekkel szemben. (lásd a 3/I. harcokcsi zászlóalj. április 23-i harcait), de az ellenkezője is előfordult, ugyanis a nehéz, erdős terepen nem mindig tudták követni a gyalogságot a páncélos erők, ezáltal kitették őket az ellentámadó szovjet harcokcsiknak (lásd 12/I. zászlóalj Rakowczyk-i harcait április 26–27.). A tüzéségnél a túlzott lőszerfelhasználás jelentett problémát,

különösen az akadozó utánpótlás tükrében. A páncéltörők nehézpuskái és 40 mm-es ágyúit teljesen használhatatlanok voltak, és ismételten fel kellett hívni a vezetőket, hogy a Nimród nem páncélvadász, mert a keserű doni tapasztalatok ellenére még mindig bevetették őket az ellenséges páncéloserők ellen, holott erre sem a vékony páncélzata, sem a magas felépítménye, sem a 40 mm-es gépágyúja nem tette alkalmassá.

A gépkocsizó gyalogság korlátozott használhatósága is nyilvánvalóvá vált. A létszámuk nem volt elegendő, ezért az egység 4 zászlóaljra való kibővítését szorgalmazták úgy, hogy két, egyenként 2 zászlóaljás ezredet állítanak fel, amelyeket 1-1 motorkerékpáros zászlóalj egészítene ki. A gépkocsik jó része használhatatlannak bizonyult, egyrészt nem bírták a terepet, másrészt alkalmatlanok voltak a harci feladatokra. A hadosztály vezetése félláncaltapas lövészpáncélosok mielőbbi beszerzését javasolta.

Egyéb járműproblémák is felléptek, sem a rádióskocsik, sem a sebesültszállítók nem voltak terepjáróak, így hatásfokuk erősen korlátozott volt. A felderítők Csaba páncélgépkocsijai teljesen elavultak voltak, helyükre Turán 40-est vagy német anyagot igényeltek. Az utászok sem elég gépjárművel, sem elég hadianyaggal nem rendelkeztek, így feladataikat csak nagy nehézségek árán tudták ellátni.

Gond volt a csapatparancsnokok átlagéletkorával is, ugyanis az idősebb vezetők már nem mindig tudtak megfelelni – sem mentálisan, sem fizikálisan – a modern harcászat követelményeinek. A németek kezdetben nem bíztak a magyar parancsnokokban, de Trögerék érkezésével ez lassan megváltozott és gyakorivá vált a német tisztek alá- és fölérendelése is.⁶

A *Tapasztalati jelentés* szintén foglalkozott a hadosztály anyagi hiányosságai-val. Erősen akadályozta a harcokcsiezred harcértékét, hogy hiányzott a szeroszlopa,

amely a különböző meghibásodásoknál, sérüléseknél nélkülözhetetlen pótalkatrészeket, szerszámokat szállította. Emellett állandó szerelőhiánnyal is küszködtek, holott a Turánok fokozottan igényelték az állandó törődést és a jól képzett szakembergárdát. Legalább ekkora gondot okozott a vontatók teljes hiánya, ugyanis így a sérült harcokcsik vontatását más harcokcsikkal kellett megoldani, amelyek így időlegesen kiestek a harcból, ráadásul a motorjaik sem bírták jól a túlzott megterhelést. Számos harcokcsi maradt e hiányosságok miatt az ellenség területén, holott megfelelő háttérrel még megmenthetőek és megjavíthatóak lettek volna. Különösen annak fényében súlyos ez a veszteség, hogy a hadosztály harcokcsi utánpótlást otthonról nem kapott. Később a németektől egz Famo nehézvontatót kapott a hadosztály, és a győri páncélos kiképző iskolából is érkezett némi alkatrész. A jelentés szintén beszámol a híd és a hajózóanyag hiányáról.

A harcászatban súlyos hiba volt, hogy az éjszaka közeledtével a már elfoglalt, de még teljesen meg nem szállt területeket a csapatok rendre feladták, így másnap újra kellett harcolni értük. A felderítés, a biztosítás, a kapcsolattartás hibáit ez a jelentés is feltárta. A magas (20%-os) tiszti veszteségeket az altiszti kar önállótlanágával, a tisztekre háruló túlzott terhekkel és súlyos felelőtlenségeikkel magyarázta. A tisztek felegyenesedve közlekedtek, ami párosulva feltűnő ruházatukkal – térképtáska, csizma – kitűnő célponttá tette őket a szovjet orvlövészek számára.⁷

A Turánokról elítélően nyilatkozott: „A Turánok nem a mi hadműveleti területeinkre való harceszköz, mert a sarat, a puha altalajt nem bírja, de fegyverzeténél és páncélzatánál fogva már korszerűtlen is, messze elmarad ellenfelei mögött.”⁸ – „A Toldik bírták a terepet.”⁹

Érdekesek és tanulságosak Kemény és Csernavölgyi visszaemlékezései, amelyek bár az események időpontjában és helyszínében gyakran pontatlanok, sok mindent elárulnak

a hadosztály állapotáról. Az az elképesztő eset, amiről Csernavölgyi ír, már a harcok végén eshetett meg, amikor a magyar harcokocsizók teljesen elvesztették a bizalmukat a harcjárműveik iránt. 10-12 T-34-es, miután átgázolt a lövészeken, rátámadt a mintegy 20 Turán 40-es állásaira, amelyeknek legénysége a harc helyett egyszerűen elhagyta a járműveket és gyalogosan menekült. Mindössze 2 harckocsi próbált hátravonulni, de közülük az egyik mocsárba süllyedt. A támadást végül Stukák állították meg, 7 T-34-est kilőve.¹⁰ A történet jól mutatja a szovjet technika fölényét, amellyel már a magyar páncélosok is tisztában voltak.

A Turánokról Kemény is elmarasztalóan írt: „Nem bírták a sárat, a homokot, és ha két napig nem voltak karbantartva, akkor a motor már felmondta a szolgálatot. A páncélzat gyenge és sok volt benne a foszfor. Ezért is égtek olyan gyönyörűen a kilőtt Turánok.”¹¹ Keményék vizsgálata szerint a nehéz Turán 600, a közepes 400 méterről tudta kilőni a T-34-est.¹² Bírálta a hadosztály irányítóit is: „Gyenge vezetés, gyenge anyag, páncélosok erdőbe és mocsaras területekre való bevezetése, mind hibák, amit a felső vezetés nem vett észre.”¹³

A személyi veszteségek a Tapasztalati jelentés szerint: elesett és eltűnt 19 tiszt és 282 fő a legénységből, megsebesült ill. megbete-

TIGRIS I. NEHÉZPÁNCÉLOS PIHENŐBEN

gedett 80 tiszt és 1367 fő a legénységből.¹⁴ A Harctudósítás szerint elesett, eltűnt és fogságba esett 17 tiszt és 279 legénységi állományú, megsebesült ill. megbetegedett 62 tiszt és 1091 legénységi állományú személy. Az összveszteségből 48 tiszt és 1022 legénység a 3. gépkocsizó lövészrezdredre esett, így a lövészszázadainak harcos létszáma 40-60 főre csökkent.¹⁵ A VKF május 15.-i tájékoztatója szerint elesett és eltűnt 15 tiszt és 309 fő a legénységből, megsebesült 53 tiszt és 996 fő a legénységből, ám itt a betegeket nem említik. (A május 1-jei közlésében 61/1550-es összveszteséget említ, amiben talán a betegek is benne voltak, de a májusi veszteségek természetesen nem.)¹⁶ Az eltérő adatokat összesítve elmondhatjuk, hogy kb. 80-100 tiszt és 1500 legénységi állományú honvéd volt a hadosztály teljes vesztesége az április-májusi harcok során.

A gépjárművek közül elveszett: 52 motorkerékpár, 17 személygépkocsi, 48 tehérgépkocsi, 3 egyéb jármű, összesen 120 gépjármű.

A páncélosok közül: kilőttek 9 Turán-75-öst, 8 Turán-40-est, 1 Toldit, 4 Nimród, 2 Csabát, összesen 24 járművet. Üzemképtelen 88 darab, ezekből végleg kiesett 6 darab, ellenséges területen maradt 7 darab, összesen 37 jármű veszett el végleg.

A fegyverek közül 2 darab 105 mm könnyű tarack, 5 darab 40 mm-es ágyú, 10 nehézpuska, 5 aknavető, 10 géppuska, 35 golyószóró került a veszteséglistára.

Az ellenség veszteségét háromszorosra becsülték előerőben. 48 harckocsit lőttek ki a magyar páncélos és a nekik alárendelt né-

TIGRIS I. MENETBEN A KELETI HADSZÍNTÉREN. EZ A KÉP A NYUGATI FRONTON VALÓSZÍNŰLEG CSAK NEHEZEN KÉSZÜLT VOLNA EL, HISZ A SZÖVETSÉGES LÉGI-FÖLÉNY LEHETETLENNE TETT MINDEN NAPPALI MOZGÁST, KÜLÖNÖSEN NYÍLT TEREPEN.

met páncélos ill. páncélvadász alakulatok. A légvédelmi tüzerosztály 4, a páncélgéppágyús alakulatok 2 repülőgépet lőttek le.¹⁷ A 3. harcokcsiezred 27 harcokcsit lőtt ki.¹⁸

A hadosztály átfegyverzése, átképzése, elhárító harcai

Model tábornagy ígérete nyomán a leváltott magyar páncélosadosztályt német páncélosokkal látták el. Sajnos az átvett páncélosok pontos száma és típusa jószérivel megállapíthatatlan. A VKF Tájékoztató szerint a hadosztály 1 Pz-III. és 9 Pz-IV. típusú harcokcsit kapott, valamint 12 rohamlöveget, melyeknek típusát nem közli, Tigrisekről itt nem tesz említést, de később megemlíti azokat a páncélos hadosztály kötelékében (VKF Tájékoztató VIII. 9.)¹⁹ A Tapasztalati jelentés szerint 10 Pz-IV., 10 Tiger és 10 Stug került a hadosztály állományába.²⁰ Csernavölgyi szerint: „Ekkor négyfajta harcokcsit kaptunk”.²¹ De a típusok felsorolásánál már csak a következő adatokat közli: 24 Pz-IV., 12 Stug és 5 Tigris került a 3/I. zászlóaljhoz.²² Magam a legvalószínűbbnek az alábbi létszámadatokat látom: 10 db Pz-VI. E Tigris I., 10 db Pz-IV. H, 12 db Stug III. G rohamlöveg.

Sajnos arról nem szólnak a források,

hogy a harcjárművek végleg a honvédség birtokába kerültek, vagy csak a hadműveletek idejére kerültek időlegesen a hadosztály alárendeltségébe. Az, hogy a harcokcsik az eredetei német felségjelekkel harcoltak, és hogy a hadműveletek után a Németországba javításra küldött Tigriseket sohasem kaptuk vissza, arra utal, hogy ezek a járművek csak ideiglenesen kerültek a hadosztály alárendeltségébe.

Az átvett páncélosok használt, részben nagyjavításon átesett járművek voltak. A műhelyfelszerelés és a különböző pótalkatrészek hiányoztak, és bár a németek ígéretet tettek 15 tonna javítóanyag, valamint 2 Tigris átadására, erről semmit sem tudunk.²³

A német harcokcsikat a kitűnően teljesítő 3/I. harcokcsi zászlóaljnak adták.²⁴ A Tigriseket a zászlóalj Tarczay Ervin főhadnagy és

SZEMBŐL JÓL LÁTSZIK A TIGRIS I. FŐ EGYIK FŐ ERŐSSÉGE, A 8,8 CM-ES ÁGYÚ

AZ 505. NEHÉZPÁNCÉLOS-ZÁSZLÓALJ TIGRISEI AZ OROSZ FRONTON. A CSŐSZÁJON LÁTHATÓ VÉDŐHUZAT ÉS NYUGODT KÖRÜLMÉNYEK AZT VALÓSZÍNŰSÍTIK, HOGY AZ EGYSÉG PIHENŐBEN VAGY TARTALÉKBAN VÁRJA A BEVETÉST.

Vedres János által vezetett századai kapták meg, míg a másik két század Pz-IV.H és Stug III.G típusú páncélosokat kapott.²⁵ A 3/II. zászlóalj megkapta az I. zászlóalj Tu-ránjait, és ekkor már a 3/III. zászlóalj is a fronton tartózkodott, szintén Turánokkal felszerelve.²⁶

A Tigrisek a német 503. nehéz-harcokcsi-osztály állományából kerültek át. A járművekkel egy kiképző keret is maradt Nad-wornán.²⁷ Az átképzés gördülékenyen folyt, a németeket meglepte a magyarok kiváló lövészteljesítménye, tudásszomja és

szakképzettsége. A magyar legénység pedig örömmel fogadta a 88 mm-es löveggel és 66–100 mm-es páncélzattal felszerelt nehéz-tankot, amellyel már több mint egyenrangú ellenfelévé váltak a szovjet páncélosoknak.

A páncélosok kiképzésén és harcászati taktikájukon is változtatni kellett. Átdolgozták a támadási direktívákat. A hadosztályparancsnokság értékelése szerint: *„Annak ellenére, hogy Turán hk.-nak is sikerült kilőnie több T-34-et, ez nem jelenti azt, hogy a Turán vetélytársa a T-34-nek. Ma, amikor a németek P IV. kocsikat is csak a második lépcsőben alkalmaznak, gyenge pc. védettségük miatt, Turán hk.-t még inkább vették az elg. pct. rendszerének prédájául az első vonalban bevetni. A Turán hk. csak erős pc. védelem mellett komoly hk-k mögött, vagy a gyalogság támogatására, azzal együtt kerülhet alkalmazásra, lényegileg mint páncél alatt mozgó gyalogsági nehézfegyver.”*²⁸

A harcászati követelmények is módosultak. Az áttörésekhez 50-60 erős harcokosi kell bevetni, ha legalább 100 mm-es páncélzattal rendelkeznek, akkor a gyalogság előtt, ha kevesebbel, akkor mögöttük kell haladniuk. A tereptárgyakat maximálisan ki kell használni, a tömörülés, a szabályos alakzat tilos. Fontos az állandó üzemanyag-utánpótlás és a tartalékképzés a rendelkezésre álló páncélosok egyharmadával. Ezeket súlyképzésre, a veszteségek pótlására és a váratlan események tisztázására kell felhasználni. A gyalogsági támogatás elengedhetetlen. *„...szakítani kell a nálunk eddig uralkodó volt felfogással, mely a hk. alakulatok harcéljárását elsősorban a mozgásra, nem pedig mint a németeknél láttuk, és magunk is tapasztaltuk, elsősorban a tüzerő kihasználásra alapozódik. Az a nálunk hangoztatott elv, hogy egyfolytában, megállás nélkül a tüzelőállásból kell előretörni, a mai pc. elhárítás mellett keresztülvihetetlen, tehát a múlté. Az előretörés a gyalogsággal összhangban, a már eleve megállapított, vagy a támadás folyamán u.n. feld. szd.-dal, hova a legnehezebb hk-kat kell beosztani, megállapított pc. ellenállási szak-ok*

*szerint történhet. Ezeken belül ott, ahol a hk-ra kedvező terep adódik, a hk-k mozogjanak a gyalogság előtt, míg azokra kedvezőtlen terepen (erdő, község, mocsár) a gyalogságnak kell utat törni a hk-k számára, azok hathatós tűzoltalma mellett.”*³⁰

A Tigriseket élesben is kipróbálhatták a magyar páncélosok, amikor június elején Tlumaczykba vezényelték őket a 24. gyaloghadosztályhoz. Ahol 2-3 harcokosi szakaszokban a zászlóaljparancsnokságokra lettek beosztva, a századparancsnokságokon pedig egy-egy páncélos összekötő tartózkodott, akik jelentettek, ha bármilyen gyanús ellenséges mozgást észleltek. Ekkor a páncélosok felvonultak és a délutáni ellenség szemébe tűző napfényt, a terepakadályokat és a fent említett taktika elemeit felhasználva megsemmisítették az ellenség megerősített állásait. Az egy hetes kiküldetés eredménye 3 kilőtt T-34-es, több páncéltörő ágyú, tucatnyi bunker és egy lőszerlerakó megsemmisítése volt, saját veszteség nélkül.³¹

A Tigrisek ezután a bombázástól fenyegetett Nadworna helyett új állomáshelyükre, Pasiecznába vonultak. Itt Eszes Mátyás hadnagy egy-egy Tigris, Pz IV, Stug III. páncélosból kiképzőszakaszt hozott létre, és folytatták az átképzést annak reményében, hogy további német páncélosokat kapnak.³²

Bizonyos személyi változások is történtek. A hadosztály vezetését Osztovcics Ferencről Zsedényi Zoltán vezérőrnagy vette át június 1-től. Új parancsnokot kapott a 3. gépkocsizó lövészezred is, itt Sándor Istvánt Keményfy Zoltán ezredes váltotta fel július 15-én.³³

A gépkocsizó gyalogság sem sokáig élvezhette a pihenőt. Május 22-én az ezred felváltotta a XI. német hadtest kötelékébe tartozó 25. gyaloghadosztály alatt szolgáló 16. német páncéloshadosztály részeit és a Dósa-csoportot. Június 4-ére érkeztek vissza a szálláshelyükre, miután a 18. tartalék hadosztály leváltotta őket.³⁴ A hadosztály

utászai a stratégiai fontosságú Drohowyczi olajmezőket oltották, ahonnan július elején tértek vissza.³⁵ Július 4-én a hadosztályt a Delatyn-Lojowa körzetbe vezényelték. A hadosztály továbbra is hadsereg tartalékként szerepelt.

Az 1. magyar hadsereg helyzete és a szovjet hadműveletek

MÁJUS 26-ÁN Lakatos Gézát Beregfy Károly vezérezredes váltotta fel az 1. magyar hadsereg élén, akinek a rend és a fegyelem fenntartása volt a legfontosabb célja, emellett tipikus íróasztal-tábornok volt, erős jobboldali kötődéssel. Horthy mégis megbízott benne, és bizalmasan utasította, hogy az esetleges szovjet áttörés esetén ne a német kíváncsnak megfelelően nyugatra, hanem délnyugatra a Kárpátok vonalán lévő magyar állásrendszerekbe vonja vissza a hadsereget.

JÚNIUS 23-ÁN a német Közép-Hadseregcsoporthoz ellen megindult a szovjet Bagratyion-offenzíva, amely során a német erők katasztrofális vereséget szenvedtek.

JÚLIUS 13-ÁN pedig megkezdődött a szovjetek leMBERG–SANDOMIERZIHadművelete, amelynek célja a német Észak-Ukrajna Hadseregcsoporthoz megsemmisítése, Ukrajna felszabadítása, és Lengyelországba való betörés volt. A szovjet főerők az 1. német páncéloshadsereg állásait áttörve LeMBERG felé törtek, így a német vezetés arra kényszerült, hogy az arcvonal kevésbé veszélyeztetett pontjairól vonjon el erőket.

A vereségek hatására július folyamán elvezényelték az összes német alakulatot a hadsereg sávjából. Ezek a változások igen érzékenyen érintették az 1. magyar hadsereget, amely így gyakorlatilag az összes tartalékát elvesztette. (Csak a 19. tartalékadosztály és a 2. páncélosadosztály maradt a hadsereg tartalékában.)

Hasztalanul kérte a magyar hadvezetés

a II. tartalékadosztály és az 1. lovashadosztály átvezénylését a németektől, akik ezt a két magyar sereget a szétvert Közép-Hadseregcsoporthoz területen vetették harcba az előretörő szovjet csapatokkal szemben. Az 1. magyar hadsereg mindössze a frissen mozgósított 7. (soproni) gyalogadosztályt kapta meg erősítésként, amely alakulat a német 68. hadosztály körzetét vette át a VII. hadtestnél, ahová a XI. német hadtest kivonása után a 24. hadosztály is került.³⁶

JÚLIUS 15-ÉN a hadseregvezetés ismételtén kérte a II. hadtest és az 1. lovashadosztály sürgős átvezénylését, tekintettel arra, hogy a szovjetek LeMBERG irányába való előretörése már a hadsereg északi szárnyát veszélyeztette, és ezáltal a Kárpátok északnyugati hágói is veszélybe kerültek.³⁷ E napon megkezdtek a titkos előkészületeket a VII. hadtest visszavonására, amit azonban július 20. után leállítottak, és a kért egységeket sem kapta meg a hadsereg, amely így kiszolgáltatottan várta a szovjet offenzívát.³⁸

JEGYZETEK

¹ LAKATOS GÉZA: *Ahogyan én láttam*. Budapest, 1992. (A továbbiakban: Lakatos) 100.

² KISBARNAKI FARKAS FERENC: *A Tatárhágó viszsze*. Buenos Aires, 1952. 73.

³ Lakatos: i. m. 96.

⁴ *Harctudósítás a 2. pc. h. Nadvorna–Tlumaczyk–Slobodka Lesna-i harcáról 1944 IV.13–V.14-ig* HL. VKF 634/hdm.-1944. (a továbbiakban: Harctudósítás) 24.

⁵ Harctudósítás 25.

⁶ Harctudósítás 23–28.

⁷ *Tapasztalati jelentés a 2. pc. h. 1944 IV. 13.–VIII. 1. közti harcáról*. HL. Mikrofilmtár VKF 634/el. hdm. csf.-1944 (Továbbiakban: Tapasztalati jelentés) 2–15.

⁸ Tapasztalati jelentés 3.

⁹ Tapasztalati jelentés 17.

¹⁰ CSERNAVÖLGYI ANTAL: *Az aranycsillag rabjai*. II. kötet, HL. Tgy. 3156. (A továbbiakban: Csernavölgyi) 163–165.

¹¹ KEMÉNY GYÖRGY: *Egy páncélos hadnagy naplója az 1944-es galíciai és dél-erdélyi harcokról valamint* **Hadak útján**

az angol hadifőnökségről 1944–1945. HL. Tgy: 3216.
(A továbbiakban: Kemény) 10.

¹² Kemény: i. m. 10.

¹³ Kemény: i. m. 26.

¹⁴ Tapasztalati jelentés 14.

¹⁵ Harctudósítás 22.

¹⁶ *Tájékoztató a katonai helyzetről* VKF 1. oszt.
HL. Mikrofilmtár (a továbbiakban: VKF Tájé-
koztató) V. 15.

¹⁷ Harctudósítás 22.

¹⁸ Tapasztalati jelentés 15.

¹⁹ VKF Tájékoztató VI. 27.

²⁰ Tapasztalati jelentés 15.

²¹ Csernavölgyi 7.

²² Csernavölgyi 219.

²³ BONHARDT ÁTILA: *Tigris angyalbőrben. Ha-
ditechnika*, 1997/2. (A továbbiakban: Bonhardt:
Tigris...) 46.

²⁴ Kemény: i. m. 20., ill. Csernavölgyi: i. m.
219.

²⁵ Bonhardt: Tigris... 46.

²⁶ Tapasztalati jelentés 16.

²⁷ Bonhardt: Tigris... 46.

²⁸ Harctudósítás 25.

²⁹ Tapasztalati jelentés 13.

³⁰ Harctudósítás 25.

³¹ Kemény 31–34.

³² Bonhardt: Tigris... 47.

³³ CSIMA JÁNOS: *Adalékok a Horthy-basereg
szervezetének és tevékenységének tanulmányozásához
1938–1945.* Budapest, 1961. (A továbbiakban:
Csima) 215.

³⁴ VKF Tájékoztató VI. 4.

³⁵ Csima: i. m. 223.

³⁶ BENE JÁNOS–SZABÓ PÉTER: *Huszonégyes
hon-védek a Kárpátokban.* Nyíregyháza, 1997. (A
továbbiakban: Bene–Szabó) 59.

³⁷ GOSZTONYI PÉTER: *A magyar honvédség a má-
sodik világháborúban* Budapest, 1992. 155.

³⁸ Bene–Szabó: i. m. 59.

A 2002. évi közhasznúsági jelentés tartalmi beszámolója

Az alapítvány 2002-ben:

a) tudományos tevékenység;

b) képességfejlesztés;

c) ismeretterjesztés;

d) kulturális tevékenység;

e) kulturális örökség megóvása;

f) magyarországi etnikai kisebbségekkel
és a határon túli magyarsággal kapcsolatos
tevékenység;

g) euroatlanti integráció elősegítése
közhasznú tevékenységeket folytatott.

Lapkiadói tevékenység:

Az alapítvány a 2002. évben folyama-
tosan támogatta a Belvedere Meridionale
lap megjelenését. A nyomdai költségekhez,
illetve a nyomdai előkészítéshez nyújtott
támogatásokkal.

Könyvkiadói tevékenység

KIADOTT KÖTETEK:

1. Pusztai János [szerk.]: *A szegedi re-
pülés története.*

2. Michnay Gyula: *Mint Mohamed ko-
porsója.* (II. javított kiadás).

3. Kiss Tamás: *Magyar Egyetemisták és
Főiskolások Szövetsége – 1956, Szeged.*

4. Perbír József: *1956 Szegeden – em-
lékeimben.*

5. T. Horváth Ágnes: *A Római Birodalom
latin nyelvű levelezésének három évszázada*

Oktatási tevékenység

A 2002. évben is megszervezte és meg-
rendezte a Belvedere Történészhallgatók
táborát, mely szakmai oldalról igen ered-
ményesnek mondható, és a körülmények